

Maden voor de vis! Dat is niet mis!

Olga Haenen aanvaardt lectoraat INVIS aan de HAS te 's-Hertogenbosch.

Jan-Willem Henfling

Op 27 november 2018 aanvaardde Olga Haenen de functie van lector INVIS (Insecten en vis, gezond, duurzaam en veilig) aan de HAS te 's-Hertogenbosch met een openbare les bijgewoond door een 100 tal belangstellenden uit het netwerk van de HAS, van INVIS, studenten en docenten van de HAS, collega's van WUR, leden van de NGvA en uiteraard een van de redacteuren van Aquacultuur. Zij is formeel verbonden aan de HAS sedert 1 januari van dit jaar en blijft ook betrokken bij Wageningen Bioveterinary Research als hoofd van de afdeling ziekten van vis, schelp- en schaaldieren. Hier vatten wij de belangrijkste punten samen uit haar les, die een toekomstvisie presenteerde op de rol die insecten en insectenlarven kunnen of (volgens Haenen en collega's) moeten gaan spelen in de voeding van vis, productiedieren, gezelschapsdieren en mensen en hoe dat doel bereikt gaat worden door de inzet van de HAS en haar partners.

“Er was eens een forel, die een insect ving boven het water. Die forel vond het insect lekker, maar vertelde het niemand. De vissers kwamen erachter en imiteerden de insecten als aas .....” Haenen begon met een sprookje dat, zoals sprookjes betamen, niet geheel logisch verder gaat via “fly fishing”, viskweek en visolie naar de noodzaak om insecten te kweken aan de vooravond van een lang en gelukkig leven voor de gehele mensheid. Daarbij klonken de vrolijke klanken en woorden van het Forellen kwintet van Schubert (als je het wilt horen: ga naar YouTube en zoek op Schubert en Forellen. Kijk de film die als eerste verschijnt). Later parodieerde Haenen dit sprookje en betrok het op zichzelf: “Er was eens een net afgestudeerde Wagenings biologe met alleen maar visvakken en hoofdvak visteelt in 1985....” . Hiermee wilde zij, vermoed ik, uitdrukken dat dit lectoraat voor haar ook een sprookje is dat werkelijkheid werd.

Ik loop echter vooruit op de feiten, want Haenen werd geïntroduceerd door Dick Pouwels, voorzitter College van Bestuur van de HAS. De ambitie van de HAS is om de best scorende agrarische hogeschool te blijven, een trend zettend expertisecentrum te zijn voor het bedrijfsleven en hogelijk gewaardeerd te blijven door studenten, medewerkers en bedrijfsleven. Haar identiteit ontleent de HAS aan de worteling in het agrarische bedrijfsleven en de voedingsmiddelenindustrie, en het vinden van oplossingen voor problemen waar bedrijven mee aankomen. De lector, meent Pouwels, bevindt zich op de as van ambitie en identiteit. Hielp deze prachtig klinkende bestuurderstaal de toehoorder begrijpen waar een lector voor staat? Pouwels bedoelde, hoop ik, te zeggen: “Beste Olga, we werken al een tijdje met een groep enthousiaste en inventieve mensen aan insecten als mogelijk visvoer. Maak er alsjeblieft een team van dat aan de basis staat

van producten die veilig en voedzaam zijn en duurzaam kunnen worden geproduceerd in de circulaire economie van de toekomst”. Hij wenste Haenen en haar team succes en gaf het woord aan de jonge lector.

De les die Haenen gaf was, zoals de lezers van Aquacultuur van haar verwachten, helder, dynamisch en onderhoudend. Sterk vond ik de dynamiek die ze inbracht, door drie medewerkers van het INVIS team, de docenten Arjan Borghuis en Ellen Weerman, en stagiair en AVANS student Babette Weller te introduceren; op het podium mochten zij hun inbreng in het programma toelichten. Haenen: “Mede door het werk van Arjan in samenwerking met HAS collega’s en studenten ontstond een mooi netwerk op het gebied van insecten.” (zie ook het interview met Marleen Vrij in Aquacultuur 2017 nr. 2 die dit punt in de praktijk illustreerde).

Haenen licht toe: “Doel van het INVIS programma is kennis, ervaring en onderwijs op het gebied van veterinaire gezonde, duurzame en contact- en voedselveilige insecten- en viskweek te ontwikkelen en te integreren. Het onderzoeken van risicofactoren in de keten en het toewerken naar gebruik van gezonde en veilige insecten in voer voor aquacultuurdieren, in samenwerking met voerfabrikanten.”.

Projecties van de FAO geven aan dat de wereldbevolking binnen 30 jaar naar bijna 10 miljard mensen zal groeien en om die te voeden zijn nieuwe eiwitbronnen noodzakelijk, die geproduceerd moeten worden in een duurzaam, circulair systeem. Kweekvis, waaronder vooral tilapia en karpers zullen zo’n 60% van die eiwitproductie voor hun rekening nemen. Zalm, garnalen en andere vis dragen maar enkele procenten bij. Al die vis heeft koolhydraat, vet en eiwit nodig in het voer, dat ook straks grotendeels van plantaardige oorsprong zal zijn, maar

een dierlijke bron van olie, vet en eiwit blijft noodzakelijk. Insecten, gekweekt op afvalstromen, kunnen in theorie de vismeel en -olie die nu worden gebruikt geheel of grotendeels vervangen.

Haenen illustreerde hoe in luttele jaren, dankzij de inspanning van verschillende Wageningers en viskwekers, een netwerk van onderzoekinstellingen, producenten van insecten, voerproducenten en supermarkten ontstond, dat nu zowel een Nederlandse koepel (VENIK) als een Europese belangenenorganisatie (IPIFF) kent. Dit netwerk organiseerde internationale congressen en maakte het mogelijk dat Europese wetgeving binnen enkele jaren zal toestaan om insecteneiwit geproduceerd op afvalstromen van de voedingsmiddelenindustrie in diervoerders te verwerken. "Een internationale samenwerking van een grote Nederlandse producent van black soldier fly larven (JWH: dat zijn dus maden) met een instituut in Bergen in Noorwegen ontstond... Tot 50% van het vismeel kan door insectenmeel worden vervangen zonder problemen, ja, zelfs met een betere aminozuursamenstelling in het product." Het is nu dus kwestie van opschalen en automatiseren van de productie van insecten en insectenmeel. Kippen in de pluimvee-industrie mogen nu reeds met levende insecten worden gevoed, maar insectenmeel als bestanddeel van kippenvoer staat nu ook hoog op de agenda van verschillende voerproducenten. INVIS zal dus ook met de bedrijven gaan kijken naar

de veiligheid van de productieketen van insectenmeel in relatie tot de kweekmethode en het gebruikte substraat (HACCP). Haenen wijst nadrukkelijk naar twee publicaties van de Wageningse entomoloog Prof. van Huis: "De onttopping van de insectensector" een rapport uit 2018 en "Insects as Food and Feed", een soort handboek uit 2017. Hoewel de risico's voor overdracht van ziekten via insectenmeel naar vissen, kippen en mensen laag lijken te zijn volgens verschillende rapporten, ziet Haenen een belangrijke rol weggelegd voor INVIS bij het monitoren van dit risico.

Dit complex aan uitdagingen leidt tot de vaststelling: "Ik voel mij als een vis in het water in deze baan: diagnosticeren, netwerken, onderzoek doen, adviseren, o.a. voor de overheid en aquacultuursector en de wereld-adviesorganen OIE en FAO, met publicaties, cursussen en workshops. ...." Haenen ving aan met een muziekje van Schubert en eindigde haar les met een eigen gedicht voordat ze ons uitnodigde voor een hapje meerval op brood en sprinkhaan in chokola:

*Trog en dis,
ja, 't is gewis,
Maden voor de vis!
Dat is niet mis!
En voor de dis:
ontdek het zelf.....,
fijn, dat het er is...!*

Foto van wur.nl